

FILM A SOCIOLOGIE

Sociologie filmu má v českém prostředí relativně dlouhou tradici. Z politických a ideologických důvodů se sice nemohla rozvíjet nepřerušovaně, přesto zde byla od 30. let realizována řada cenných výzkumných projektů, v současnosti do značné míry pozapomenutých. Tento tematický blok si klade za cíl přiblížit starší sociologické výzkumy současným čtenářům a navázat na tradici v intencích aktuálních badatelských trendů.

Návštěva kina se v průběhu 20. století stala v západních společnostech běžnou sociální aktivitou. Filmová reprezentace se podílí na tom, jak rozumíme své zkušenosti se světem a jak tento svět konstruujeme. Postmoderní společnost, píše americký sociolog Norman K. Denzin, poznává sama sebe prostřednictvím filmu.¹⁾ Bylo by však chybné vnímat tento vliv jen jako jednosměrný – od kulturních produktů ke společnosti. Návštěva kina či sledování televize je rovněž společenskou událostí: velmi často sledujeme filmy v určitém prostředí se svými blízkými, a tento kontext je pro sociologický výzkum stejně důležitý jako filmy samotné. Předkládané číslo *Illuminace* se zaměřuje spíše na kontext sledování filmů než na analýzu filmů samotných. Nikoli proto, že bychom nechtěli dát prostor sociologickým analýzám filmů, ale proto, že sami autoři preferovali druhou popsanou oblast.

Zahraniční badatelský kontext v tomto čísle reprezentuje překlad první kapitoly knihy kanadského sociologa kultury Shyona Baumanna *Hollywood Highbrow: From Entertainment to Art*. Text se zaměřuje na to, jak začal být hollywoodský film vlivem společenských změn vnímán jako umění. Analyzuje tak společensky konstruovaný charakter kritérií, která určují, co je a co není v oblasti filmu umělecké dílo.

Možnosti obsahové a metodologicky tradičního sociologického zkoumání filmové spotřeby ukazují dva příspěvky autorů působících v Sociologickém ústavu Akademie věd, pravděpodobně nejvýznamnější české neuniverzitní instituci, jež se sociologickému výzkumu věnuje. Tomáš Čížek ve svém textu stručně představil historii českého empirického výzkumu v oblasti filmu. Martin Vávra, Tomáš Čížek a Ondřej Špaček pak analyzují aktuální velká sociologická šetření ve snaze dát odpověď na otázku, kdo v české populaci a s jakou frekvencí navštěvuje kina. Obě tyto práce by měly poskytnout nezbytný historický a celospolečenský kontext pro budoucí výzkumy. Historickou práci Tomáše Čížka pak doplňuje rozhovor Jana Hanzlíka a Zdeňka Hudce s autorem, jenž český so-

1) Norman K. Denzin, *The Cinematic Society: the Voyeur's Gaze*. London – Thousand Oaks – New Delhi: Sage 1995, s. 1.

ciologický výzkum filmu významnou měrou ovlivnil – s psychologem a filmologem Ivem Pondělíčkem.

Tradici kvalitativně orientovaného etnografického bádání pak představuje článek Roberta Bargela, který popisuje každodenní interakce a zkušenosti diváků jednoho malého kina. Antropologické zázemí autora poukazuje na postupné bourání a rozmlžování disciplinárních hranic v současném diskursu empirických sociálních věd.

Záměrem tohoto čísla rovněž bylo vzájemně konfrontovat současné směřování společenských věd a oboru filmových studií. V obou sférách totiž lze ve vztahu k filmu vysledovat protichůdné tendence. Zatímco postmodernismem ovlivněná sociální věda se obrací k analýzám filmů a studiu toho, jak je v nich sociální realita reprezentována, filmová studia tuto optiku opouštějí a věnují se s větší intenzitou kontextu vzniku a konzumpce filmových děl. První z uvedených trendů v monotematickém bloku zastupuje recenze Anny Kopecké, která se věnuje lacanovskou teorií ovlivněné knize *Sociology through the Projector*²⁾ a částečně i recenze Karla Čady, jenž píše o knize *Hodné holky se dívají jinak*³⁾ socioložky Kateřiny Liškové, shrnující reflexe pornografie v diskursu feminismu. Nao-pak se sociologickou metodologií poučenými výzkumy autorů vycházejících z filmových studií se mohli čtenáři seznámit v některých předchozích číslech *Illuminace*. Jedním z motivů, které nás jako editory vedly při přípravě tohoto čísla, byla i snaha prolomit vzájemné bariéry a nastartovat dialog mezi sociální a filmovou vědou.

V tomto směru nabízí monotematický blok pouze vzorek ze sociologicky založených empirických přístupů. Navíc se velká část sociálněvědní produkce dnes neodehrává pod hlavičkou sociologie. V posledních dekadách se prudce rozvíjejí interdisciplinární obory, jakými jsou například studia organizací či studia vědy a technologií, jež z části přejímají původně sociologické koncepty či metody. V budoucím dialogu by proto ani tyto oblasti neměly být ignorovány. Věříme, že na ně dojde v některém z dalších čísel.

Karel Čada – Jan Hanzlík

2) Bulent D i k e n – Carsten Bagge L a u s t s e n, *Sociology Through the Projector*. London: Routledge 2007.

3) Kateřina L i š k o v á. *Hodné holky se dívají jinak*. Praha: SLON 2010.